

FOKUSDEL

Supervalåret 2024

Supervalåret 2024

2024 är inget vanligt år. För första gången någonsin går mer än halva jordens befolkning till valurnorna under ett och samma år. Mer än 60 länder med en sammanlagd befolkning på över 4 miljarder människor håller val. Vi guidar dig genom de viktigaste valen att hålla koll på och vad de kan betyda för marknaden.

Många är nog medvetna om det amerikanska presidentvalet som hålls i november, och som just nu tycks stå mellan ex-presidenten Donald Trump för republikanernas räkning och den sittande presidenten Joe Biden som demokraternas representant. Det är sannolikt färre här i Sverige som är insatta i valet som just skedde i Taiwan och dess geopolitiska betydelse, eller varför man som svensk borde intressera sig för valen i Indien eller Indonesien. Dessa är dock viktigare än man kan tro, vilket är varför vi anser att denna djupdykning är viktig.

Först, några förtydligande ord

2024 är det största och kanske viktigaste valåret någonsin. Det innebär dock inte att alla medborgare i de länder som håller val faktiskt kommer att rösta eller ens ha rösträtt. Utöver de uppenbara begränsningarna rörande exempelvis minimiålder för att få rösta, ska man också minnas att det på många håll finns inskränkningar i rösträtten som vi inte har här i Sverige. Det är bara att vända blicken mot USA där personer som dömts för grova brott i många delstater inte har rösträtt under en lång tid efteråt, och ibland aldrig får tillbaka den.

Utöver detta är det också långt ifrån alla val som kommer hållas på ett rättvist och demokratiskt vis. Ta valet i Ryssland som exempel. Givet att Putin inte skulle drabbas av akuta hälsoproblem är det nog få som inbillar sig att han inte kommer att vinna valet i Ryssland med en överväldigande majoritet.

Det här behöver dock inte minska de politiska riskerna

kring de olika valen, utan det kan till och med spå på spänningen i vissa länder där den politiska turbulensen redan är hög. Just i Ryssland står Putin i princip redan som vinnare, men hur han går till väga för att vinna kan mycket väl komma att påverka såväl hur resten av hans tid vid den ryska presidentmakten ser ut, som hur Ryssland kommer ta form efter honom.

Asiens framtid tar form

I Asien hålls det många högtintressanta val i år. Världens största producent av halvledare, Taiwan, höll sitt presidentval den 13:e januari, där Kina-kritiska DPP behöll presidentposten men under en ny president, Lai Ching-te. Hans främsta utmanare var Hou Yu-ih från Kuomintang. Den stora valfrågan var om man skulle närma sig Kina för att undvika kinesisk aggression, vilket Kuomintang förespråkar, eller om man ska ta tydligare steg bort från Kina även om det riskerar att öka spänningarna och även ökar risken för en kinesisk invasion, som är DPPs linje. Lai Ching-te kallade sin vinst en vinst för demokratin, och förhoppningsvis får Taiwan fortsätta vara fritt och demokratiskt även framöver.

Utöver detta håller både världens folkrikaste land, Indien, och världens största muslimska land, Indonesien, val i år. Det indonesiska valet är framför allt intressant på grund av att den sittande presidenten, som inte får ställa upp i årets val, Joko Widodo, håller på att etablera en politisk dynasti. Det är inte nödvändigtvis av ondo, men det har kritiserats på grund av att hans son, som är 36 år gammal, kandiderar som vicepresidentkandidat. Egentligen måste man nämligen vara 40 år gammal för att kandidera till vicepresident eller president, men en domstol godkände ett undantag för folk som redan har innehaft politiska ämbeten. Bortsett från detta böjande av reglerna tycks dock det mesta gå rätt till i valprocessen.

I Indien pekar det mesta på att hindunationalistiska BJP under ledning av den sittande premiärministern Narendra Modi behåller regeringsmakten och att Modi får sitta en

tredje mandatperiod. Indiens ekonomiska utveckling är stark, vilket inte minst syntes på aktiemarknaden förra året. Detta gynnar såklart det sittande partiet. Modi har varit en kontroversiell figur internationellt då hans politik sägs missgynna minoriteter i Indien. På sistone har dock relationer mellan honom och regeringschefer i väst förbättrats. Bland annat var han i fjol på sitt första statsbesök i USA sedan han tog makten i Indien 2014. Indien och USA har nämligen viktiga samarbeten som syftar till att begränsa Kinas växande makt, såväl ekonomiskt som militärt.

Splittring eller enad front i Europa?

På hemmaplan, eller åtminstone i vår egen världsdelen, har vi två viktiga val att bevaka. Vad gäller det första, i Storbritannien, gäller det först och främst att hålla koll på OM det sker i år. Det är nämligen stipulerat att deras val senast måste hållas den 28:e januari 2025, men det är premiärminister Rishi Sunak som tar beslutet om när valet hålls, såvida det är inom den angivna tidsramen.

Det mest troliga utfallet tycks i dagsläget vara att Sunak och det konservativa partiet Tories förlorar regeringsmakten, och att Sir Keir Starmer som leder Labour får axla rollen som premiärminister. Det tycks grunda sig mer i ett missnöje över Storbritanniens rådande ekonomiska problem och hanteringen av Brexit samt pandemin än att man vill se en stor förändring i den politik som förs. I många frågor står partierna nämligen relativt nära varandra. Att de är så pass lika är en återkommande kritik mot Starmer och Labour, trots att de klart och tydligt är i ledning.

Längre ned i partileden och bland väljarna kan man se tydligare skillnader. Rent ekonomiskt kan man förenklat säga att Tory-väljare är mer höger och Labour-väljare mer vänster. En annan viktig skillnad inom väljarbasen är synen på konflikten mellan Israel och Hamas. Bland Tory-väljare är det överlag betydligt mer sannolikt att man stödjer Israel, medan Labour-väljare är mer troliga att visa stöd för Palestina. Partiledarna har dock överlag uttalat sig på liknande sätt om konflikten, och således har kritiken inom Torypartiet och bland dess väljare varit att man inte visar tillräckligt stöd för Israel, medan kritiken som når Labour-toppen snarare handlar om att man inte visar tillräckligt stöd för civila palestinier.

Ser vi till kriget i Ukraina råder det än mer samsyn mellan partierna. Den nuvarande brittiska regeringen har bidragit

med båda vapen och träning för den ukrainska militären, och Starmer har besökt Ukraina och lovat att stödet kommer bestå även om det sker ett regeringsskifte i Storbritannien.

Summa summarum så ser det ut som att det brittiska valet möjligen kan leda till en del inrikespolitiska förändringar, men att Storbritanniens utrikespolitiska linje i stora drag kommer att bestå under de kommande åren.

Det andra europeiska storvalet kan få större konsekvenser

Om vi istället vänder blicken mot det andra europeiska storvalet, nämligen det till Europaparlamentet, kan det få betydligt större konsekvenser, både för oss svenskar och för vår omvärld. Politiken som förs i Europaparlamentet har stor påverkan på våra lagar här hemma i Sverige, och likaså på lagarna i EU:s andra medlemsländer.

Dessutom har politiken i många europeiska länder ändrats på ett sätt som kan få stor effekt på hur EU kommer att fungera på sikt. I många europeiska länder har konservativa och nationalistiska partier vuxit på mer liberala partiers bekostnad under de senaste åren. Detta tog fart i och med flyktingkrisen 2015 och har blivit än mer påtagligt på senare tid. Exempel på partier som vuxit rejält är Alternativ för Tyskland och franska Nationell Samling.

Gemensamt för dessa partier är att de ofta har en negativ inställning till EU. Detta är förstås sant i olika stor utsträckning för olika partier, men det innebär att om dessa partier får stor makt i Europaparlamentet så skulle det i sin tur kunna innebära att Europaparlamentet får mindre makt, då dessa partier vill se att fler beslut tas på nationell nivå.

Även stödet till Ukraina skulle kunna påverkas av valet till Europaparlamentet. Vi har redan sett att Ungern, under ledning av högerpopulistiske Viktor Orbán, vid upprepade tillfällen satt sig på tvären när det har gällt ukrainska stödpaket. Nu ser det ut som att de kommer att få stöd av vänsterpopulistiske Robert Fico, som vann det slovakiska valet i höstas. Vi ser alltså att partier på både höger- och vänsterkanten allt mer börjar ifrågasätta stödet till Ukraina och även sanktionerna mot Ryssland. Detta sker under en

tid då det amerikanska stödet till Ukraina kan vara än mer hotat, vilket gör det ännu viktigare för Ukrainas skull att det europeiska stödet består. Av den anledningen kan valet till Europaparlamentet i år få stor påverkan på framtiden för den rådande världsordningen, även om det rent formellt är i ministerrådet som Ungern utnyttjat sitt veto mot stödet till Ukraina.

Inte bara presidentvalet som avgör framtiden

Samtliga val vi har nämnt här är högintressanta, men sannolikt är inget av dem viktigare än valen som hålls i USA i november. Vi skriver valen och inte valet för det är nämligen inte bara presidentvalet som är viktigt att följa i USA. Den 5:e november, samma datum som presidentvalet, är det även val till såväl representanthuset som senaten. Valet till representanthuset hålls vartannat år, och samtliga platser tillsätts. Även valet till senaten hålls vartannat år, men där är det endast en tredjedel av platserna som tillsätts varje gång och en vald senator sitter i sex år innan dennes plats är valbar igen. Såväl representanter i huset som senatorer kan bli valda till ett obegränsat antal två- respektive sexårsperioder.

"Det mesta pekar alltså mot att republikanerna kommer ta makten i senaten."

Det här får effekten att i senaten kan väldigt många av platserna som ska tillsättas höra till ett och samma parti. Så är fallet denna gång. 33 platser i senaten ska tillsättas i reguljärt schemalagda val. Av dessa hör tio till republikanerna, 20 till demokraterna och tre är oberoende som tenderar att rösta med demokraterna. Eftersom republikanerna idag har 49 platser av 100 i senaten, demokraterna har 48, och det finns tre oberoende senatorer, bäddar detta för att det eventuellt kan ske stora förändringar. Det mesta pekar alltså mot att republikanerna kommer att ta makten i senaten.

Även inför valet till representanthuset är republikanerna i ledning. Här ser förutsättningarna förstås annorlunda ut eftersom man ska rösta om samtliga platser, men för många av platserna som ska tillsättas är det redan näst

intill säkerställt hur de kommer att fördelas. Det faller alltså på ett fåtal platser även i representanthuset, där utfallet är mer oförutsägbart. I kampen om dessa tycks republikanerna i dagsläget ha en tydlig ledning.

Det som verkligen kan sätta käppar i hjulet för dem är att många republikanska politiker vill gå väldigt långt vad gäller att begränsa rätten till abort, vilket de flesta väljarna, även republikanska väljare, motsätter sig kraftigt. Den här frågan hamnade tydligt på tapeten efter att Högsta domstolen i USA under 2022 rev upp domen Roe vs. Wade från 1973 som garanterade rätten till abort. Efter att denna dom revs upp är det istället upp till delstaterna att besluta om aborträtt, vilket gjort att flera republikanska delstater i olika utsträckning har begränsat aborträtten. Abortfrågan har tidigare varit en valfråga för den kristna högern i USA, som har velat inskränka den. Nu har frågan istället blivit viktig för de som förespråkar rätten till abort.

Till skillnad från den relativa samsyn som råder kring stödet till Ukraina i Storbritannien är det inte lika säkert att detta stöd kommer att bestå från amerikanskt håll. Enligt väljarundersökningar anser 41 procent av amerikanerna att USA gör för mycket för att hjälpa Ukraina, jämfört med 33 procent som anser att man gör lagom mycket och 25 procent som anser att man gör för lite. Än tydligare är detta bland republikanska väljare, där 62 procent anser att man gör för mycket.

Även republikanska politiker tycks ha börjat tröttna på stödet till Ukraina. De anser att USA istället bör fokusera på sina egna problem, som gränskrisen mot Mexiko. Då demokraterna för närvarande innehar presidentskapet försöker de skicka så omfattande hjälppaket som möjligt innan de eventuellt förlorar makten. Eftersom det är utmanande att nå en överenskommelse måste de förhandla med republikaner och göra eftergifter angående gränsen och åtstramning av budgeten. Om republikanerna skulle vinna en grand slam i valet 2024, och vinna presidentskapet samt behålla kontrollen över representanthuset och ta kontroll över senaten, finns det en risk att USA:s militära stöd till Ukraina kan upphöra.

Trump vs. Biden II

Om vi vänder blicken mot presidentvalet så är det mest sannolika att det blir en returmatch mellan förre presidenten Donald Trump för republikanerna och sittande presi-

denten Joe Biden för demokraterna. För Joe Bidens skull är den största risken för hans kandidatur att hans hälsa inte bär hela vägen. Han är idag 81 år gammal, och han ger ofta ett intryck av att vara väldigt sliten. Som sittande president vore det dock osannolikt att partiet inte låter honom ställa upp för omval om han själv önskar det. Trump å andra sidan möter hinder från alla möjliga håll, men det återstår att se om några av dessa hinder lyckas stoppa hans framfart. Tre stora utmaningar som han måste tampas med är diverse rättegångar, det faktum att ett antal delstater har förbjudit honom från att ens stå på valsedlarna, och två utmanare som åtminstone har visst stöd inom partiet.

Hans två stora utmanare är Ron DeSantis, före detta ledamot i representanthuset och numera guvernör i Florida, och Nikki Haley, före detta guvernör i South Carolina och FN-ambassadör. Givet det rådande geopolitiska läget kan Haleys utrikespolitiska erfarenhet komma väl till hands, men hennes syn på kriget i Ukraina riskerar också att sätta käppar i hjulen för henne. Av de tre är hon den som är mest positivt inställd till att fortsätta stödja Ukraina, då hon hävdar att det ligger i USA:s intresse att Ukraina lyckas försvara sig mot Ryssland.

"Haley framstår på många sätt som en mer moderat republikan, som skulle kunna locka många mittenväljare, men som därför har svårare i primärvalen där republikanernas kandidat koras"

Trump och DeSantis brukar snarare lyfta fram vikten av att USA inte dras in i ändlösa krig. Haley framstår på många sätt som en mer moderat republikan, som skulle kunna locka många mittenväljare, men som därför har svårare i primärvalen där republikanernas kandidat koras. Om hon lyckas få ett bra momentum i de första primärvalen så har hon dock en möjlighet att bli en tuff motståndare för såväl Trump som Biden.

Det finns fortfarande för många variabler för att förutspå hur valet kommer att spela ut, men givet att Trump och Biden är de mest sannolika kandidaterna tar vi en djupare titt på dem. Mellan dessa två är det i dagsläget väldigt

jämnt, och oddsmakare ger dem ungefär samma sannolikhet att bli president. Trump har i flera av de senaste mätningarna uppvisat en ledning i flera så kallade "swing states", vilket är de delstater som valet i praktiken avgörs i. I dessa delstater brukar utfallet inte vara säkerställt på förhand.

Även marknadsreaktionen på valresultatet är svår att sia om såhär långt i förväg. Däremot tenderar amerikanska valår generellt att innebära en positiv börsutveckling. Sedan indexet S&P 500 grundades har det varit 23 presidentval, och under 19 av dessa år har börsindexets totalavkastning varit positiv. De fyra undantagen är 1932, under den stora depressionen, 1940, under andra världskriget, 2000, när IT-bubblan sprack, och 2008, under finanskrisen. Det är alltså bäddat för ett bra börsår.

Om vi istället tittar på saker där budskapet har varit tydligare så råder det en stor skillnad mellan de två toppkandidaternas syn på USA:s roll som "världspolis". Joe Biden tycks mycket mer benägen att stödja Ukraina militärt och att samarbeta med de europeiska länderna i deras försvar. Trump å andra sidan har hotat med att lämna NATO om de andra medlemmarna inte börjar bidra betydligt mycket mer. Han vill också hantera kriget i Ukraina på annat sätt än att bidra med vapen till Ukraina och hävdar att han skulle lösa kriget på 24 timmar, även om det inte framgår hur han tänkt göra detta.

Det tycks också mer sannolikt att Biden skulle ingripa militärt om Kina invaderade Taiwan än att Trump skulle göra det. Eftersom Kina-kritiska DPP vann det taiwanesiska presidentvalet finns en påtaglig risk för detta.

Ett viktigt vägskäl

Det här bara ett litet urval av alla spännande val som hålls i år. Framtiden får utvisa om 2024 blir demokratens år eller om vi rör oss i en mer auktoritär riktning, trots den stora milstolpen att halva jordens befolkning för första gången någonsin bor i länder som håller val under ett och samma år. En sak som är säker är dock att det sannerligen är bäddat för ett Supervalår 2024.

Sebastian Gierlowski Carling
Investeringsstrateg